

מתווה לפעילות מדינית ישראלית מול סוריה: הכלה תוך שמירה על האינטרסים החיוניים

מיכאל הררי*

המאמר [התפרסם בדבר ראשון](#) ב-15 בפברואר 2018

השיח הציבורי בימים האחרונים, בעקבות חדירת המל"ט האיראני לתחום האווירי הישראלי והתגובה הישראלית, התמקד בעיקר במישור הביטחוני-צבאי, ובדרכי ההתמודדות הביטחוניים עמו. אולם, המצב בזירה הסורית הופך יותר ויותר לסוגיה מדינית עבור ישראל, שדורשת הפעלת ערוצים דיפלומטיים מורכבים ורגישים מול שחקנים שונים בקהילה הבינלאומית.

המהלך האיראני מהווה אמנם צעד מסלים, אף כי אינו צריך להתקבל בהפתעה. מדובר בעליית מדרגה בחילופי המסרים בין שני הצדדים, אולם יש להניח שבישראל ציפו לכך, שבמוקדם או במאוחר הפעולות הישראליות, על-פי מקורות זרים ו/או סורים, יגררו תגובה נגדית. ככלות הכול, המשטר הסורי הגיב במספר מקרים בעבר בירי לתקיפות שייחס לישראל. מבחינה זו, מדובר בניסיון סורי-איראני לעצב מעין קווים אדומים עדכניים, שעיקרם כי לא לעולם חוסן מבחינת חופש הפעולה הצבאי ממנו נהנתה ישראל בסוריה זה תקופה ממושכת.

כך או כך, האינטרסים הישראליים נותרו בעינם, ומתמקדים בשני מישורים עיקריים.

האינטרס הראשון מתייחס למניעת התבססותה של איראן בסוריה, או למצער החלשת אחיזתה במדינה, ובעיקר בדרומה של סוריה, באזורים הנושקים לגבול עם ישראל (וירדן). לשם כך, יש להתמקד בשורה של צעדים מדיניים שיתנו לכך מענה:

ראשית, גיבוש הבנות (או: קווים אדומים דיסקרטיים) מול השחקנים הרלוונטיים – איראן, ומשטר אסד בסוריה. התבססותה של איראן בסוריה היא מציאות שיהיה קשה ביותר לעקרה כליל, לפחות בטווח הקצר-בינוני. המטרה אם כן לתחום אותה, או למנוע ממנה להתבסס באופן שמאיים מדי על הגבול הסורי-ישראלי. הבנות אלו יעוצבו בדיאלוג עקיף, באמצעות שחקנים בזירה הבינלאומית שנהנים מערוצים פתוחים, ומידה מספקת של אמון, מול שני הצדדים.

הכתובת העיקרית בנסיבות הנוכחיות היא מוסקבה. הדיאלוג האינטנסיבי המתקיים בין ישראל ורוסיה מאפשר לקיים דו-שיח כן ומעמיק, אף אם ברור שמדובר בנקודות מוצא ואינטרסים שונים. מפגש האינטרסים הרוסי-איראני איתן והדוק, ולא ניתן לפרום אותו כעת. בה בעת, לרוסיה אינטרס ברור למנוע הסלמה לא רצויה, שתפגע בתהליך התחזקותו של משטר אסד. פעולות ישראליות כוחניות, ולא צפויות, עלולות להזיק לתהליך זה, וניתן למנף זאת בשיח עם מוסקבה.

למרות שארה"ב מיקמה את עצמה בעמדה משפיעה פחות (שלא לומר, משנית במידה רבה) על הזירה הסורית, מתבקש תאום עמדות ישראל-אמריקני הדוק. בנוסף, חשוב לתאם עמדות מול מדינות ערביות, איתן ישראל חולקת אינטרסים משותפים ודיאלוג אינטימי. ירדן חוששת, כמו ישראל, מהתבססות איראנית בסוריה. מצרים מביטה בדאגה על התחזקותה האזורית של איראן, וערב הסעודית אימצה מדיניות אסרטיבית ביותר מול איראן. המסר הישראלי ראוי שיהיה, כי יש לבלום תהליך זה במאמץ מדיני, אזורי ובינלאומי מתואם, מול הציר הסורי-איראני.

* מיכאל הררי הוא חבר בצוות המומחים של מכון מיתווים ושגריר לשעבר. הוא כיהן בתפקידים בכירים במרכז למחקר מדיני ובחטיבה לתכנון מדיני במשרד החוץ.

אירופה הותירה אמנם את הבכורה אל מול המשבר בסוריה לרוסיה, אולם אין להתעלם מן האפשרות לגייס שחקנים אירופיים בולטים להגברת הלחץ על איראן. הכתובת העיקרית מבחינת ישראל יכולה להיות בדמותה של גרמניה, שנהנית מערוצים פתוחים מול שני הצדדים, וממדיה לא מבוטלת של אמון בישראל. מוקד המסר הישראלי, בשלב זה, צריך להיות בהקשר הסורי, ופחות (כעת) בזה הגרעיני. זאת ועוד, יש לעשות שימוש במנופים מדיניים-הסברתיים על-מנת להקשות על האיראנים לבסס את נוכחותם בסוריה. חיוני לחשוף בפני הקהילה הבינלאומית את הניסיונות האיראניים להקים בסיסים צבאיים באורח שיוכיח קבל עם ועדה את ההתנהלות ההרסנית של איראן באזור, בנוסח הגילויים על פעילות גרעינית איראנית אסורה בטרם הגעה להסכם הגרעין.

אינטרס ישראלי נוסף, חשוב לא פחות, מתמקד במניעת היגררות למלחמה בלבנון מול החזבאללה. חשוב לבלום את הרושם כאילו אין מנוס מגלישה לעימות מעין זה. ככלות הכול, ההרתעה שנבנתה על בסיס תוצאות מלחמת לבנון השנייה בעינה עומדת, מובנת היטב על-ידי החזבאללה, ואף באה לידי ביטוי באמירות פומביות שונות מפי דובריו. זאת ועוד, הארגון פועל כדי לחזק את אחיזתו בזירה הפוליטית בלבנון ונושא עיניו לבחירות לפרלמנט הלבנוני. מגמה זו יכולה להשפיע על התנהלות אחראית יותר מצדו, שעשויה למנוע גלישה לעימותים אלימים, שיפגעו קשות במדינה הלבנונית, כפי שישראל שבה ומזהירה. סבב אלימות נוסף יסתיים, בסופו של דבר, בסטטוס-קוו מחודש, שלא יהיה שונה במהותו מזה הנוכחי.

תהליך חיזוק משטרו של אסד בסוריה נמשך במרץ. בנקודת הזמן הנוכחית, ברור לכל שהמשטר התחזק במידה כזו, שאיש איננו צופה או חפץ, שהתהליך, שהושג בזכות מעורבותן של רוסיה ואיראן (וחזבאללה), יוסג לאחור. לישראל צריך להיות אינטרס בחיזוק מעמדו של המשטר, שכן ככל ויעמוד על רגליו בכוחות עצמו, ניתן לשער שיוכל להתמודד באופן אפקטיבי יותר בעתיד עם השפעה איראנית דומיננטית מדי (גם לטעמו) במדינה. יודגש שוב, כי מדובר בתהליך ארוך-טווח, שכן נהיר כי כעת אין לאסד יכולת ורצון, לאתגר את הדומיננטיות האיראנית המתבססת במדינה. לצד זה, קשה להתעלם מן השיקול המוסרי הנוגע למשטר אסד. מדובר במשטר רצחני, שביצע פשעי מלחמה נגד בני עמו. עם זאת, כפי שישראל לא התערבה באופן ישיר במהלך מלחמת האזרחים בסוריה, שומה עליה לגבש כעת את האינטרסים שלה אל מול המציאות המתהווה.

לסיכום, יש לזכור, כי המאזן האסטרטגי של ישראל מול הזירה הסורית מוסיף להיות נוח, גם לאחר ההסלמה האחרונה. הזירה הסורית עודנה מצויה במצב לחימה קשה בין הכוחות השונים, ותהליך השתלטותו מחדש של אסד על כל המדינה עודנו רחוק מסיום. יש לזכור גם, שמערכת היחסים והאינטרסים במשולש רוסיה-איראן-תורכיה אינה חלקה כלל ועיקר. מכל מקום, חובה להפנים, שחופש הפעולה הצבאי הישראלי אינו בלתי מוגבל לנוכח המציאות המתהווה, ועל כן מתחדדת חשיבותו של המישור המדיני-דיפלומטי. מדובר באתגר שישראל יכולה וצריכה לעמוד בו.